

2014. október

Cimbora

kíváncsi diákok lapja

Cimbora

cimbora

Cimbora 1993 TAVASZ

Cimbora 1995 I 300 LEJ

- CIMBORÁK BALATONALMÁDIBAN
- SÁSKALAPKA ÉS SZŐRMAHUSZKA
- FOLYTATÁSOS FINN HÍSRÉGÉNY
- UTAZÁS A SZÁVÁRVÁNY HÁTÁN
- CIMBORA KALÁKA EREDMÉNYHÍRDETÉS

Elismerés a Cimborának

2014. szeptember 16-án a Szalay Annamária Média Alapítvány
Budapesten elismerést nyújtott át a gyermekek tudatos
médiahasználatra nevelését segítőknak, többek között
a **Cimbora folyóiratnak** is.

Biztató-ösztönző, rangos díjat kaptunk, úgy érezzük,
mindannyian, akik a Cimbora-közösséghez tartozunk:

Ti, olvasók, tanáraitok, akik segítenek abban, hogy a Cimbora eljusson
hozzátok, valamint a szerkesztőség valamennyi munkatársa.

Köszönjük mindenkinek, hogy kitartva a lap mellett támogatja munkánkat,
a díjazónak pedig a jóleső elismerést!

A véletlen folytán a kitüntetést akár születésnapi ajándéknak is tekinthetjük:
jövő tavasszal lesz 25 éve annak, hogy 1990-ben Bukarestben
az akkori pionírújság, a Jóbarát szerkesztői Cimbora címmel
újraindították a lapot. Idén pedig húsz éve annak, hogy
1994-ben Sepsiszentgyörgyre „költözött” a Cimbora,
azóta itt jelenik meg.

A most induló új évfolyamban ennek jegyében
visszatekintünk az eltelt évtizedekre, és megmutatjuk,
melyek voltak a legérdekesebb cikkek, legjobb írások
az eltelt bő két évtizedből. Tartsatok velünk
az izgalmas időutazásban!

CIMBORA – 2014. október, XXV. évfolyam
Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10–15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

A Cimbora árát a Cimbora Alapítvány bankszámlájára várjuk:
Cont IBAN: RO14BRDE150SV01455331500,
BRD. Sf. Gheorghe, Fundația Cimbora,
Cod fiscal: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga
Munkatársak: Bogdán László, Csillag István, Forrai Tibor,
Keszeg Ágnes, Keszeg Vilmos, Kónya Éva, Köllő Zsolt,
Vetrő Bodoni Barnabás

A borítón válogatás a Cimbora borítók archívumából.
Borítóterv, könyvtypográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimbora Alapítvány.
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában.

Szerkesztőség: Cimbora szerkesztőség, Szabadság tér 7 szám,
520055, Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com
Web: www.cimbora.net

TÁMOGATÓINK

Kovászna Megyei
Tanácsa

Kovászna Megyei
Művelődési Központ

Sepsiszentgyörgy
Város Tanácsa

TÁMOGATÓ AZ RMDSZ ÉS
A COMMUNITAS ALAPÍTVÁNY

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Nonprofit Zrt.

Tartalom

Cimbirodalom

Vallomások, tények, élmények – napló-sorokban

Egy élénk fantáziájú gyermek sületlen hóbertjai
Gödri Ferenc diákkori naplójából 4. oldal

A gyermekkor évszázadai

SZŐCS IMRE rovata

Régi korok, iskolák, diákok 10. oldal

TÖRTÉNETEK A PALACKBÓL

KESZEG VILMOS rovata

Milyen volt Amerika? 12. oldal

EDŐSÁGOK

GERGELY EDŐ rovata

Vigyázat, harapós Macs! 15. oldal

Szín-tér

VETRÓ BODONI BARNABÁS rovata

Pollenkollekt

A Szín-téren: Wolfgang Laib,
német képzőművész 16. oldal

Hogyan nézzünk filmet?

SZÁNTAI JÁNOS rovata

Demóna avagy a kifordított sztori 23. oldal

G-kulcs

MÜLLER HENRIETTA rovata

Elefánt a zenéboltban 24. oldal

Hegyen-völgyön kul-túra

KÖLLŐ ZSOLT rovata

Istenszéke 25. oldal

Pad alatt

Cimbi naplója 26. oldal

Ti írtátok 27. oldal

Micsoda sulik! (3.) 27. oldal

Keresztrejtvény 29. oldal

Barangoló

KÓNYA ÉVA rovata

Ki viseli a kalapot? 18. oldal

Cimbi képtára 31. oldal

Vallomások, tények, élmények – napló-sorokban

A „napló” szónak több jelentése van – és főleg iskoláskorban beugrik az érdemjegyeket nyilvántartó nagy füzet, megfelelő munkakörben pedig a határidőnapló is erről –, ám ezúttal azzal a jelentésével foglalkozunk, amely a személyes gondolatokat, élményeket, vallomásokat, tapasztalatokat rögzítő írásműre vonatkozik. Ezen belül is a szépirodalmi vétetésű naplók némelyikével, és még inkább szűkítve a kört, gyermek- és diákéveket tükröző naplókkal. (Egyúttal üdvözljük a derék Cimbit, aki dicséretes kitartással és kedvvel vezeti naplóját folyóira-tunk hasábjain. ☺)

A személyes napló sokféle lehet, szerzője szándéka és témája szerint is. A leggyakrabban a mindennapok lenyomatát jelenti, élettörténésekkel, visszatekintésekkel és tervekkel, embertársakról, jelenségekről szóló vélekedésekkel, de akár olvasónapló is lehet, politikusok esetében pedig a közéleti szereplésre vonatkozó meglátások gyűjteménye. Szolgálhat napi konkrétumok leszögezésére, egyszerűen a rögzítés, a nyomon követhetőség szándéka vezérli ilyenkor a szerzőt, s meglehetősen ezekből a naplók közül később a művelődéstörténészek értékes adatokat nyernek egy-egy korszak társadalmának működéséről, akár csak például az utazónaplókból. Minden esetben a szerző döntése, hogy naplója mennyire enged betekintést életébe, mennyire lesz személyes hangvétele, ilyen szempontból is vannak visszafogottabb és a kitárulkozásig vagy önelemzésig menően őszinte naplók.

A magyar irodalomban is számos példát találunk erre a műfajra, mind a klasszikusoknál és moderneknél, mind manapság. A kortárs gyermek- és ifjúsági irodalom is előszeretettel választja ezt a közlési formát – gondolunk itt olyan, nagyon népszerű könyvekre és sorozatokra, mint a *Macskaköröm* (Sohonyai Edit) vagy *A sárga kanapé* (L. Molnár Edit), illetve az *Egy ropi naplója* (Jeff Kinney) és *A Szent Johanna gimi* (Leiner Laura – akinek egy másik könyve, a *Bábel* is napló).

Az alábbiakban olyan naplók közül idézünk, amelyeket jelentős huszadik századi szerzők írtak vagy fordítottak, ráadásul – amint a bevezetőben is jeleztük – gyermek- és diákéveikről szólva.

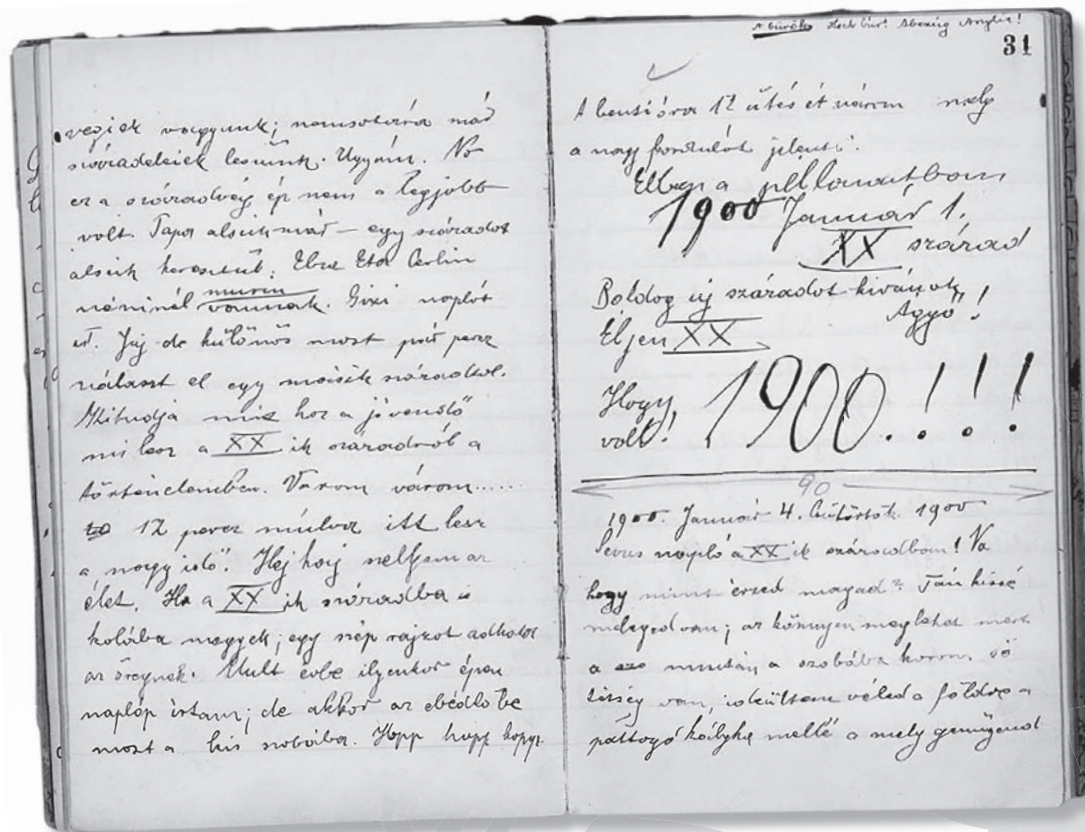
Karinyth Frigyes érettségi tablóképe

Kezdjük mindjárt **Karinyth Frigyes** (1887–1938). Tizenkét-tizenhárom évesen több tíz füzetnyi naplót írt, ezek nagy része a háborús időkben elveszett vagy megsemmisült, kettő maradt fenn, amelyek az 1898 novemberében és 1900 szeptemberében közé tehető korszakot képezik le. Naplója természetesen magyar nyelven íródott, de szerzőjének diákkori elfoglaltságait és érdeklődését jelzi, hogy német, angol és jiddis szavakat, több tíz verset, egy versfordítást és egy francia rímes nyelvgyakorlatot is tartalmaz, ezek mellett számos, általa készített rajzot, karikatúrát, vázlatot, illusztrációt, nem kezdő szinten. A szövegből az is kitűnik, hogy a későbbi írónak már tizenévesen igen jó érzéke volt a szójátékok, szóciccek és a nyelvi humor más kifejező eszközei iránt.

December 15. Csütörtök.

Esik a hó, igen valóságos „hó” az első e télen. Még csak apró szemű, nagyon s ugyancsak fújja a szél erre-arra. Itt ülök a kis szoba ablakánál s nézek, néha-néha nagyot harapva az előttem fekvő vajás kenyérből. Igaz ugyan, hogy csak ebéd után van, de hát nálunk az a szokás hogy ebéd után szoktunk uzsonnálni. Most bejöttem a jó meleg nagy udvariba. Na tennap voltunk az operába. Belül remek ez. A Jancsi Juliska első felvonásában a paraszt ház

Századforduló Karinth gyermekkori naplójában

volt. Jancsi (Ábrányiné) Juliska mutogatják egymásnak hogy milyen rongyosak a zene remek. Aztán tánczolnak feldöntik a tejet bejön a mamájuk erdőbe küldi őket aztán az apjuk stb. II. felvonás a mint az erdőbe vannak. Egy kedves jelenet az eperrel koszorúval kakukkkal. Egyszere szürkülni kezd aztán sötét alig lehet őket látni. Félnék s nem találják az utat. Ábrányiné szépen énekel. Aztán mindenféle lidércz jön végre egy szürke ember az álomport hint szemökbe elalulznak. Egyszere a sötét erdő világosodni kezd hátul felhők tűnek elő aztán lassankint egy égi lajtorja látszik ezen angyalok vannak lejönnek csillog a hajuk körbe álnak tánczolnak. III. Felv. az erdőbe, a gyerekek felébrednek. Egyszerre sötét lesz hátul a vasorrú bába mézeskalácszáza és egy ketrecz egy füstölgő kemencze. Jön a vasorrú bába, a többi ismeretes. A másik darab batündér balett, remek de már nincs időm hozzá. Olyan s annyi remek öltözetet egyhelyen s olyan tánczokat sohse láttam még. Valami 100 baba egyszere. Agy.

Az idő

Hogy itt a tél látni lehet
Az utcza is befagy
Hisz a mint irtam hó eset

Köd van mindég de nagy
Szép idő most alig is van
Máig hó ha nem eset
Biz ugy biz ugy édesem
Nem megyek én csendesen
Mert most mindenki siet
Ilyen időt soh'se láttam
Pedig már sokat szolgáltam
A sarokba sokat álltam.

Karinthy Frigyes neve nemcsak saját diákkori naplójához kötődik, hanem egy olyan könyvhöz is, amelyet a huszadik század eleje óta több generáció fiataljai (és nemcsak az ifjak) olvasnak nagy kedvvel. Egy komisz kölök naplója a címe, érdekessége az, hogy az első kiadásai (1918 és 1943 között) a szerző neve nélkül jelentek meg, csak annyit lehetett tudni, hogy Karinth Frigyes fordította magyarra. Később, az 1960-as évek közepén, a filológiai kutatások fényt derítettek arra, hogy a könyv egy amerikai olasz írónő, Metta V. Victor (1831–1885) munkája, de addig joggal hihették az olvasók, hogy tulajdonképpen Karinth műve, és az, hogy csupán fordította, a játék része.

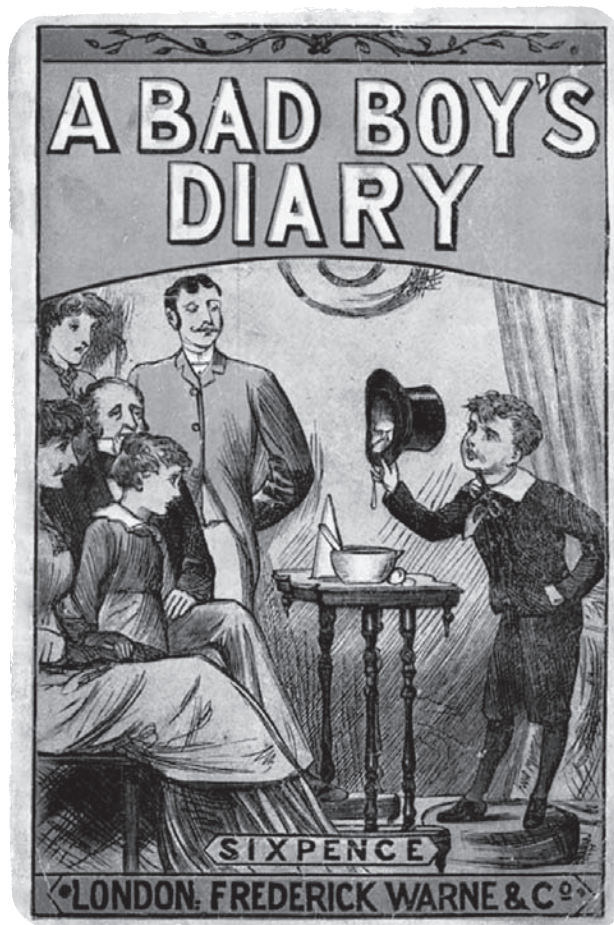
A könyv főszereplője Hakker vagy Hacker Bandi (a név mindkét alakban előfordul a szövegben), aki humoros formában, rossz, azaz torzított helyesírással számol

Metta V. Victor és a *Bad Boys Diary* (Komisz kölök naplója) korabeli kiadása

be (akárcsak későbbi „követője”, a mi Cimbink, a maga naplójában) csínytevéseiről, melléfogásairól, bajkeverő tetteiről, amelyek révén lényegében figyelmet próbál kicsikarni a felnőttektől, helyet azok világában.

Társaság

Oh istenem, oh istenem, mijen Világott élünk! Szegény kis fíjuk bánatra születnek, mintahogy a szikra ara születik, hoty felszálgyon...

... elmult egy hét és én nem irtam Naplót ... szegény kis naplóm... och, och istenem... te vagy asz én mektört szivemnek tanuja, tehozád gyövek vigasztalásért... az én bánatomatt a te lapjaidra irom fell... Még fáj... még mindig fáj ... érzem ahoty a széken ülök ... de temiatad mekpróbálom elviselni.

Ot kezdődöt minden, mikor akor visszahosztam a fényképekett. A jányok épen szekiroszták anyikátt, hogy hijjon meg társaságott és anyika végre mek is ígérte és ök akor natyon örültek és el keszték leirni ety darabb papi- ra, hoty kitt kelene mekhivni és ojan szorgalmasak voltak mint a szorgalmas méhecske és én jó viseltem maggamatt és szép csendesen ültem és nem szóltam semitt, mert fárott voltam és akor csengetek és senki más nem gyün be, mint a betti néni aki Kramburgba lakik és minden év- ben 2-szer látogatt meg benünket. A lányok egészen mek

voltak pukadva, mert tuták, hoty mostan ety hétik it fog maradni akor is, mikor a Társaság iten lesz nálunk és lili egy grimaszt csinált mikor halota hogy gyün.

– Vén Salabakter, monta a lili, mindig roszkor gyün.
– Biztos it marad, monta a böske, ha mekhalja, hoty nállunk lesz vallami és akor fell veszi a zód sejemruháját és sárga főkötojétt és lila kesztyüjétt.

– És hoty menyit fog kurutyolni, monta a zsuzsi, én aszt hiszem a beti néni gazdag, de ő má kiment a divatból asz ember asztat hiszi, hoty most gyün épen a noé bárkályából az álatok köszt, akik 2-esével gyünek, de neki 1-esével kel meni, mert ő ety vénkisasszony.

Hát akor, mikor halotam, hoty jó lene, ha nem lene a Társaságba, akor én is gondoltam, hoty jó lene és igazán kicsitt drukoltam is a fényképek miat amikett mind visszavitem boszuból a gazdájához és furt a lelkiismerett – och, och natyon rosz ha asz embernek nem tiszta a lelkiismerette, mintha óllom nyomná asztat és natyon szeretem volna ha asztat nem csináltam volna, de azért

nem kel bögni gondutam és elszántam, hogy jóváteszem a dolgott és a nő véreimel valami jótt cselekszem.

Téja után egyedül maradtam a nénivel asz előszobába és mondtam neki beti néni akarod a lányokat natyon boldogá teni?

– Hogy-hoty? monta ő.

– Mer ha akarod akor utazál haza még mielőt a Tár-saság lesz, mer natyon szomorujak hogy te is ot akarsz leni halotam mikor monták, de esztet ne mond nekik visza beti nénim és ne árulkogyal, hanem te csak utazál nyugotan haza csütörtökön és nekem naty sziveséget teszel.

Igazán nem szép tölle, hogy ere mérges let, akor mikor én ojan szép udvariasan beszéltem vele és mégis mingyár beszaladt és árulkodot, pedig én direkt kértem, hogy ne árulkogyon, mégis árulkodot és másnap felpakolt és elment és asztat monta, hogy soha se több nem gyün hozánk. (...)

Csáth Géza

Csáth Géza (1887–1919) egyik, naplóformában íródott elbeszélésének címe *Egy vidéki gimnazista naplójából* (a hűséges *Cimbora*-olvasók talán emlékeznek, folyóiratunk 2008. márciusi számában közöltünk ebből részleteket). A Csáth-szövegben egy diák számol be az iskolapadban szerzett élményeiről, tapasztalatairól, érzéletes képet rajzolva az akkori tanítási módszerekről, az iskola és a család viszonyáról, diákjátékokról, sikerekről és kudarcokról, szülői nevelésről és a világra való rácsodálkozásról.

Szept. 30.

Ma Istenről beszélgettünk, én, Balla, Petrákovics és Pollák. Együtt voltunk a parkban, és estefelélé Petrákovics kérdezte tőlünk, hogy hiszünk-e Istenben. Mindannyian azt feleltük, hogy igen. Erre ő azt mondta, hogy az ő bátyja, aki vegyész, nem hisz. Az ő bátyja t.i. azt állítja, hogy semmi más nincsen, mint amit érzékeinkkel fölfoghatunk, azaz amit láthatunk, hallhatunk, szagolhatunk, ízlelhetünk, tapinthatunk. Igen ám, felelte Balla, de az Istent többen látták, és le is festették. Példának említette a nagy templom plafonján lévő képet, hol Isten Jézussal és a Szentlélekkel le van festve. Petrákovics erre azt mondta, hogyha Isten csakugyan létezik, miért nem jelenik meg gyakran az embereknek, hisz akkor mindenki hívó lenne, és jó lenne, de a mai emberek közül senki se látta az Istent, és nem beszélt vele. Erre Pollák elmesélte, hogy az ő apja egy alkalommal Bécsben látta az Istent a városon kívül. Künn a mezőn, egy malomkövön ült, de Pollák apja nem merte őt megszólítani. Petrákovics azt mondta, hogy mindenesetre beszélni kellett volna vele, és ez igaz is. Sokat gondolkoztam ezen ma, és bár jelenleg hiszek Istenben teljes mértékben - furcsának találok, hogy sohasem jelenik meg közöttünk. Ennek okát nem tudom kitalálni. (...)

Nov. 18.

Ma új télikabátot kaptam. Nem tetszik nekem. Bar-na színű és kockás bélésű. Ez a bélés olyan színű, mint a favágók szövetinge. Olyan parasztos, csúnya. Nem akar-tam sokat kérni apát, a kereskedő rábeszélte őt, hogy ezt vegye, mert ez tartósabb, pedig volt ott egy másik télika-bát, amely nem volt ilyen kiállhatatlan bélésű, és szép volt. Csak megnőnék már egyszer, és a magam ura lehetnék, magam választanám a télikabátjaimat, akkor kelnék fel, amikor jólesik, akkor olvasnék, amikor éppen kedvem volna, és akkor tanulnék, ha nekem tetszene. Ez az idő azonban borzasztó messze van! Ó, de milyen messze.

Gödri Ferenc 1889-ben lépett Sepsiszentgyörgy város szolgálatába mint rendőrkapitány, de rövid idő alatt főjegyzővé, majd 1895-ben polgármesterré választották. Nem is csalódtak benne a székelyek, mert Sepsiszentgyörgy gyors fejlődése az ő nevéhez fűződik – írta róla az *Erdély* című honismereti folyóirat 1913-ban, halálakor. Két évtizedes polgármestersége alatt gyárak, közintézmények létesültek, utcák, terek szabályoztattak, ezzel Sepsiszentgyörgy kiemelkedett falusiasságából. Gödri

Gödri Ferenc

legszebb és legmaradandóbb alkotása a Székely Nemzeti Múzeum szervezése.

Írni-olvasni a sepsiszentgyörgyi református tanodában tanult 1868-tól, majd 1876-77-ben Nagyszébenben folytatta (ahová a német nyelvet tanulni ment), 1877-től pedig a patinás Nagyeniedi Kollégiumban. Kamaszkori naplója, amely a Sepsiszentgyörgy Könyvkiadónál a közeljövőben megjelenik, így nemsokára teljes terjedelmében olvashatjuk, ebből az időből való.

Izgalmas olvasmány, egyrészt azért, mert megismerhetjük belőle az 19. századi erdélyi kollégiumi élet légkörét, tipikus alakjait, ugyanakkor kiderül az is, a diákok iskolában eltöltött ideje, a tanárok és diákok, valamint a diákok egymás közti viszonya nem is változott olyan nagyon sokat az elmúlt százötven esztendő alatt (kivel nem történt meg például, hogy egy váratlan feleléskor a nyitott könyv mentette meg a teljes leégestől?). Ezen túl pedig egy későbbi tiszteletreméltó városépítő kamaszkori sületlenségeiről olvasni kimondottan jó szórakozás. Próbáljátok meg ti is!

„Gödri Ferenc tehetsége nemcsak polgármesteri tevékenységében nyilvánult meg. Már joghallgató korában lírai versekkel és kisebb elbeszélésekkel szerzett írói hírnevet. Szenvedélyesen gyűjtötte és tette közzé (a Székely Oklevéltárban) a családjára, városára, a székelység történetére vonatkozó, főként családi levelesládákból előkerült történelmi adatokat, melyekkel pótolni kívánta a szabadságharc idején teljesen megsemmisült levéltárnál keletkezett űrt. Háromszék vármegye millenniumi emlékkönyvébe megírta Sepsiszentgyörgy város történetét az általa feltárt újabb adatok felhasználásával. Művét nagyobb terjedelemben is készült kidolgozni. Tanulmányai ösztönözték heraldikai (címertani) kutatásokra. 1897-ben megtervezte a város címerét, melyet 1898-ban Ferenc József királyi adománylevelével hitelesített.” (József Álmos: *Ifj. Gödri Ferenc, a városépítő* – Háromszék napilap, 2011. május 4., részlet)

Egy élénk fantáziájú gyermek sületlen hóbortjai Gödri Ferencz (Én írtam valaha!)

1862. október 4-én születtem Sepsiszentgyörgyön.

Sepsiszentgyörgy Erdély keleti részében, Háromszéken, az Olt jobb partján terül el, s egyike a folyton előrehaladó szép kisvárosoknak. Szép fekvése, egészséges levegője s lelkesedni tudó székely lakossága van. Itt van a szülői ház, melyben én születtem s testvéreim. Az udvar, hol annyit játszottam. A kert, a rét, a méhes... Minden, minden az édes gyermekkorból egy kedves emlék. A legutolsó fához, bokorhoz egy szép emlék köt, amelyre oly édes visszaemlékezni.

Apám Gödri Ferencz, született 1824-ben. Ifjú éveiről nem tudok sokat, mert ő ritkán beszélt nekem (ha beszélt is, mindig 1848-at emlegette), s én nem kérdezősködtem. Anyámmal 1861-ben kelt egybe. Szülőit ismertem.

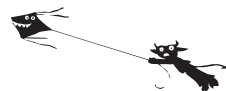
Anyám Lengyel Lujza. Sokan voltak testvérek, s anyámat keresztapám nevelte föl. Atyja feketehalmi orvos, keresztanyám testvére. Ennyi csak, amit tudok.

Október 21-én megkeresztelt nagyapám, Gödri Ferencz, ki abban az időben híres pap volt Sepsiszentgyörgyön. Ötven évig mint pap (esperes) dicsőségesen működött, s 1871-ben halt meg.

Míg kicsiny voltam, legtöbb időmet Árkoson, egy közellevő falucskában, keresztszülőimnél töltöttem. (...)

1879. március 3., hétfő

Reggel első óra magyar nyelv. Nem sokat törtem én rajta a fejem, az igaz ugyan, hogy a kihagyott Kölcsey-védőbeszédből tanultam annyit, amennyit elegen-

dónek hittem, de ez még nem volt elég az üdvösségre. Hát egyszer csak, egész váratlanul, felszólít Makkai tanár úr. Felállottam, s hamarjában a kinyitott könyvet magam elé, a padra téve, kényelmesen felolvastam az első sort, s nagy pátosszal előadtam. Akkor rám nézett a tanár úr, én addig nyekeregtem valamit, lenézett a tanár úr, én is lenéztem a könyvbe, s így tovább, gyönyörűen elmondtam, azazhogy nyekeregtem a leckét. Most következett a védbeszéd, azt már tudtam, félig, de a tanár úr azt mondta, hadd lássuk a hátulsó részét! Nem tudtam, mert addig nem tanultam meg, de segített rajtam a kinyitott könyv, mit az előttem ülő hátához támasztva, szemérmatosan lesütöttem a szememet, s úgy szónokoltam. Egy kissé kínos helyzet volt biz' ez, de mégis elsült pompásan. A második óra görög, a harmadik német, az egyik egy kis rettegés közt, a másik pedig ásítózások között telt el. Délután pedig rajz és latin mondattan órák voltak. Az ártatlanok. (...)

III. 4., kedd

Hét óra előtt felkeltem (ritka dolog). Első óra az anynyira rettegett csillagászat. Még mielőtt Lóte tanár úr bejött volna, kiszólitott az osztályból Bornemissza úr, s ideadott egy órát, hogy addig használjam, míg az enyém idekerül.

Bejött Lóte tanár úr. Felszólított egyet, Kis Gyulát, leültette, azután a másodikat, harmadikat... Ezeket is leültette (Péter Antal, Szabó Ferenc). Bhhhrhrrrr... Ráz a hi-d-deg, jaj, ha felszólít, engem is leültet, pedig mennyit tanultam, tudom is, de hátha... A negyedik (Gizmai Adolf) még nyekergett valamit, azt nem ültette le. Az ötödiket (Jovián Győző) leültette, jaj, most következem én! Következett Székely Töhötöm, ő tudott. Ezalatt el is telt az óra. Második görög, harmadik latin, nem szerettem volna egyikből se megszólíttatni, ami nagy szerencsémre nem is történt meg.

Ebéd után. Éppen sepertek. A por miatt kiindultam a szobából, s amint az ajtón kiléptem, hát láttam Bornemisszát, örömtől ragyogó arccal, nagy léptekkel közeledni. Az sült ki végre az örömtől, hogy megkerült az én annyi viszontagságon, annyi idegen kézen, veszedelmen keresztülment órám. Örvendettem. Jaj, hogy dugtam a zsebembe, nehogy valami gonosz szellem ismét elvigye, s három hétig ismét ne halljam bájoló ketyegését. Megvolt az öröm. Kibékültem Bornemisszával. (A tavaly is egyszer összevesztünk.)

Délután első óra német, második vallás. Meg sem éremlik, hogy óraszámba vegyem őket.

A nagyenyedi kollégium

Este az olvasdában (könyvtárban – szerk. megj.) voltam egy ideig Pistával. Azután elmentem Birtalanhoz, vettem tőle három almát (nem is írom utána, hogy megvettem, mert azt mindenki tudhatja, hogy nem vettem „parádénak”). Igaz, el is felejtettem megemlíteni, hogy Fodorné azt üzentte: ha holnap el nem küldjük az én Sylveszter barátommal a kosztpénzt, reggeli, ebéd és vacsora nélkül maradunk.

III. 5., szerda

A hétórai csengetés ébresztett fel csendes álmodásaimból. Első óra mértan, második német, hamar eltűntek az árnyékvilágból. Harmadik óra a görög, a szintaxisból (mondattanból – szerk. megj.) kérdezett s magyarázott Székely bácsi, de engem szólíttatlanul hagyott a padban ábrándozni. A negyedik óra rajz. Mielőtt felmentem volna a rajzterembe, megmondtam Pistának, hogyha pénzem jön, váltsa ki a levélhordótól, s hozza el a postáról, mert a paraszt postamester délután a pénzt nem adja ki. Rajzóra után mindent rendben találtam. Megjött a várva várt pénz, 12 forint. Már előre kiszámítottam az utolsó krajcárig, hogy mire fogom költeni: kifizetem a kosztot, veszek cipót, talpaltatok csizmát, kifizetem Birtalannak az adóságomat, 1frt 30krt stb. Ki is fizettem a fizetnivalót. Még vettem 20 krajcáron egy nyakzsínort az órámról, mert az ezüstlánc elromlott, s nem lehet feltenni. Délután írtam két levelet, egyiket keresztszülőimnek, másikat haza. Este megtanultam a latint, s aztán elővettem ezt a naplót, s rajzolgattam bele a betűket.

Zsoldos Z. Csaba és Farkas Kinga összeállítása

Régi korok, iskolák, diákok

Sorozatunkban az elmúlt év során, laza időrendet követve, a legrégebbi koroktól követtük nyomon a gyermekkorra emlékező vallomásokat, visszaemlékezéseket: Szent Ágoston korától eljutottunk a huszadik század második felének Kambodzsjáig. A folytatásban eltekintünk a kronológiai sorrendtől, és minden számban egy-egy nagyobb témakört fogunk érinteni, mint amilyen az iskola, a barátság, a kaland stb. Nagyokat fogunk ugrani az időben előre-hátra, hogy megismerkedjünk különböző korszakok gyermeki világával.

Mivel iskolakezdés idején járunk most, az iskolára esett a választás. Régi korok iskoláinak életébe nyerhetünk betekintést a következő szövegek révén, amelyek között van visszaemlékezés, önéletrajz és önéletrajzi regény is.

A 19. századi székelgyfalusi falusi iskola helyzete meglehetősen különbözött a mai állapotoktól. Már az is nagy szó, hogy szinte minden falunak megvolt a maga elemi iskolája, ahol a helybeli oskolamester verte bele (esetenként szó szerint) a nebulókba az írás-olvasás tudományát. Ezek a falusi iskolák több évszázados múltra tekintenek vissza, de ez idő alatt, egészen a huszadik századig, nem sokat változtak. Tivai Nagy Imre (1847-1931) visszaemlékezéseiben ilyennek láttatja a 19. század közepének székelgyfalusi iskoláját:

Az iskola egy dránicás faépület volt. Állott egy körülbelül 12 négyszögöles (1 négyszögöl = kb. 3,6 négyzetméter) tanteremből melybe Mihály deák szobája nyílt. (...) A tanterem berendezése nem egészen az elméleti oktatás céljait szolgálta, mert tettem azt, az üléshelyek alapját a kántorné asszony két hosszú mosópadja képezte, melyekre kántor uram ganyézó deszkái keresztbe voltak rakva, minek folytán, ha a kántorné asszonynak nagymosása, vagy kántor uramnak ganyézó kalákája volt, akkor iskolai szünet kellett legyen. (...)

A felszerelési tárgyakhoz lehetett számítani azokat a hosszú csigolya vesszőket, vagy husángokat, melyek a szegletben voltak felállogatva. Ezeket a familiások (tansegédek) szerezték be, ők kezelték és gondozták. Olyan hosszúak voltak, hogy a padsor elejétől hátraérték a leg-hátulsó sorig. Ezekből egyet a kezébe vett a familiás, amíg mesturam megérkezett s fejünk felett lebegtetve, aki mozgult vagy félre nézett, tudományunk legbecsesebb tokjára, a fejünkre klopolt vele.

A kisebb felszerelési tárgyakot – a nyírfavesszőket – nincs is miért említsem, mert azon időben minden iskolában egyformán nélkülözhetetlennek tartották. Ezek a gerendában sorba felszúrva állottak s alkalomadtán – de gyakran – utókúrául a fegyelem fenntartására és a szorgalom erősítésére használtattak.

(Tivai Nagy Imre: *Emlékezés régi csíkiakról* – Pallas-Akadémia, Csíkszereda, 1996)

Néhány évtizeddel korábban, a 19. század elején Barabás Miklós, a század nagy magyar festőegyénisége a háromszéki Dálnok falusi iskolájában tanulta a betűvetés alapjait. Így emlékszik vissza erre az időre:

Három éves koromban a dálnoki falusi iskolába adtak. Olyan kis legény voltam, hogy télben, ha hó esett, ölbe vett a nagyapám bérese, s úgy vitt az iskolába, kíséret nélkül nem mehettem, hogy vagy egy falubeli komondor fel ne faljon. Egy kis hársfatábla volt a nyakamba akasztva, körülbelül 11 hüvelyk, 28-29 centiméter hosszú és vagy 8 hüvelyk, vagy 20 centiméter széles, melyen írni tanultunk, mert a papírért pénz kellett. Ha mindkét fele tele lett írva, este üveggel le kellett vakarni s hogy a tinta bele ne igya magát, a tűznél melegíteni és rongyba kötött sárgaviasz darabbal megdörgölni, de nem erősen, különben összefutott rajta az írás. Tenta volt ugyan, feketete gyűrűfa héjját megfőzve, kis gáliczkövet téve hozzá (...), de Dálnokban, emlékszem, sokszor csak az üstöt megfordították, és a fenekén lévő gödörbe egy kis tejet töltöttek, s a korommal összekeverték és azt használták tinta helyett.

(Barabás Miklós önéletrajza – Háromszék Lap- és Könyvkiadó, Sepsiszentgyörgy, 1998)

Most századokat lépő hétmérföldes csizmánkat felhúзва ugorjunk a 20. századi Franciaország egyik vidéki középiskolájába, és lássuk, hogyan emlékszik Pierre Michon, a kortárs francia író, az első bentlakásos iskolai napra *Kisbetűs életek* című lírai regényében:

Egy októberi napon tehát anyám elvitt abba a mágiikus épületbe, ahonnan pillangóként szerettem volna majd kiröppenni. A magaslaton, ahol az iskola állott, vadgesztenyefák hullatták lombjaikat; a magas iskolaépület, amelynek homlokzatán fakó téglák és gránit váltakozott,

büszkén szúrta magas palatetőjét a fekete égbe. Bonyolultnak, szögletesnek és végzetesnek láttam, barlangszerű volt belül, mint egy templom, egy dzsidás kaszárnya vagy kentaurtanya; nem csodálkoztam volna azon sem, ha a Pantheon vagy a Parthenón, amelyeknek csak a nevét ismertem, és kevertem őket, pont így néznek ki. Mert hát itt is a Tudás lakozott, a mitikus lény, a nem létező, mégis telhetetlen valaki, aki elválaszt anyádtól, és tíz álló évig egy látszatvilág igájába hajt; a lecsupasztított gesztenyeágak között megilletődve süvített a szél.

A délután órái a bejelentkezés formaságaival teltek; anyám a fehérneműraktárban, a hálóban, az osztályteremben ügyködött; a nevem felkerült a szekrényekre, az ágyra. Nem találtam magam ebben az egészben; személyes identitásom a szoknyában volt, amit félelemmel és a félelmem miatt érzett szégyenkezéssel követtem, mert ezeknek az ügyetlen, ámde indiszkrét fiúknak a jelenlé-

te lehetetlenné tette számomra, hogy belevessem magam, hogy ismét kicsi legyek, hogy megtagadjam az abszurd kiváltságaimat, melyeket a pokolba kívántam. Eljött az este, búcsút vettünk egymástól; a szívem rémülten rohant a távozó után, aki felült a vonatra, megérkezett Mourioux-ba, megilletődött, ahol nem várta a fia; mit keresett ebben az idegenségben ólomnehéz testem? Az esti szünetben kint találtam magam: az erős szél a koromsötét udvaron furcsa papírlapokat kergett, melyek halványan világítottak, nyitott újságlapokat, melyek hirtelen szárnyra kaptak, és hófehér réseket vágtak az éjszakába, kísértetiesen, bagoly módra szállva, elveszve a semmiben; forogtak és eltűntek a sötétben. A semmibe vesző papírokkal együtt semmisültem meg én is, könnyeim elrejtve sírtam.

(Pierre Michon: Kisbetűs életek – Gondolat, Budapest, 2014. Szőcs Imre fordítása)

Barabás Miklós 1810. február 10-én született az erdélyi Kézdimárkosfalván, református székely családban. A nagyenyedi kollégiumban kezdett arcképfestéssel foglalkozni, majd Nagyszebenben tanult festészetet. Kolozsváron Barra Gábortól, a **litográfia (könyomat)** jeles képviselőjétől sajátította ennek a technikának a fortélyait, az így készült képei egész élete során keresettek voltak. 1829-ben Bécsbe utazott, hogy festészetet tanuljon a Képzőművészeti Akadémián is, de néhány hónap múlva hazatért.

A legmaradandóbbat az arcképfestés terén alkotta, tökéletes technikájához kiváló kapcsolatteremtő képesség járult. Mivel mindenki meg látta és érzékeltette a

vonzó tulajdonságokat, felkapott művészé vált, olyannyira, hogy Magyarországon először ő tudott megélni képeinek bevételéből.

Barabás Miklós:
A Barabás-
műteremben
(Bethlen Farkasné
sz. Teleki Róza),
1838

Than Mór: Barabás Miklós műterme (1847)
Az államilag támogatott felsőfokú művészképzés megindulásáig Magyarországon csupán alapfokú ismereteket szerezhettek a művészpálya iránt érdeklődők. Erre egyrészt a kézművesek számára felállított rajziskolákban, illetve magániskolákban kerülhetett sor, mint például Barabás Miklós műtermében, az 1840-es évek közepétől.

Milyen volt Amerika?

Kedves Cimborá-olvasók! Ha az elmúlt években rendszeresen követtétek a folyóiratot, megismerhettétek a magyar népmesék és népballadák legszebb típusait. A palackba zárt történetek számbavételét folytatjuk ebben az évben. Most azonban más jellegű történeteket szabadítunk ki az emlékezet palackjából. Hónapról-hónapra olyan témákat veszünk sorra, amelyek a ti környezetetekben is lekötötték a figyelmet. Ezekről azonban nem mondhatjuk el azt, hogy generációról-generációra, évszázadokon keresztül öröklődtek.

A 20. század elején a kutatókat meglepte egy nagy változás: a hagyományos történetek (mesék, mondák, legendák) népszerűsége hirtelen visszaszorult. Helyükbe (vagy melléjük) a személyes élményekről készült történetek kerültek. Ennek oka az, hogy az a világ, amelyben az emberek beleszülettek, s amelyben szüleik nyomdokain járva életüket élték, hirtelen kinyílt. Sok-sok ember, akarva vagy akaratlanul, kilépett szülőföldje biztonságát nyújtó, ismert világából. Szokatlan események részesei lettek, s ezek az események olyan élményeket nyújtottak, amelyeket hazatérve el kellett mesélni. A változás nem

óvta meg az otthonmaradottakat sem. A történelem, a gazdaság, a technika megújulása az elmúlt száz évben többször végighullámozott a mi világunkon is. Minden változás élénk méhkassá alakította a családot, a falut, a várost, a médiát: ami új és szokatlan volt, történetekben került elmondásra.

Ezeknek az élményeknek egy része korabeli feljegyzésekben, más része pedig a szójhagyományban őrződött meg. Tudnotok kell, hogy ezeket a történeteket *élménytörténetnek* hívjuk, amennyiben őket maga az eseményt átélő személy írja le vagy mondja el. Ha viszont egy mással megésett esemény kerül elmondásra, akkor *igaztörténet* a neve. Igaz-e az igaztörténet, igaz-e az élménytörténet? Nem feltétlenül. Ti is, kedves olvasók, mindannyian jól tudjátok, hogy amikor az élményeinket elmondjuk, a történeteket szelektáljuk, átrendezzük, beállítjuk, értelmezzük. Tehát csupán azt mondjuk el, ami élményként magmaradt bennünk, s amit az illető beszédhelyzetben fontosnak tartunk. Illetve úgy mondjuk, ahogy a helyzet elvárja, megengedi, s hogy az elmondás hatásos legyen.

Találkozás az Újvilággal

Az Amerikába való kiutazás a 19. század második felében öltött – nem csupán nálunk, Erdélyben, Romániában, Magyarországon, hanem más népek esetében is – tömeges méreteket. Akkor még nem az ismeretlen világ iránti kíváncsiság ösztönözte erre az embereket, mint a mai turistákat. Általában a fiatal, családalapítás előtt álló vagy családos férfiak búcsúztak el hozzátartozóiktól, hogy néhány, nélkülözésben eltöltött év alatt pénzre tegyenek szert, s visszatérve földet vásároljanak, házat építsenek. Közöttük voltak azok is, akiket a háborúk, a politikai rendszerek, ritkábban a családi torzsalkodások riasztottak el otthonukból. Kevesen pedig egyszerűen valóban kalandorok, az új idők vándorai voltak.

Miről szólnak az *amerikázás* történetei? Az útra indulásnak motivációja lehetett a megélhetés hiánya, a pénzszerezés, az érvényesülés vágya, a szakmai kibontakozás lehetőségének keresése, az amerikai jólét híre. Legtöbbször a visszatérés, mások a megtelepedés reményében, kik csoportosan, családjukkal, kik magányosan indul-

tak útnak. A nagy távolságot áthidaló hajóút mindenki számára élményt jelentett. A hetekig tartó vízi utazás, a tengeribetegség tudatosította a családtól való elválást, eltávolodást. Sokan az utazás alatt ismerkedtek meg egymással, kötöttek életre szóló sorstársi kapcsolatot. A hajóból való kiszállás után kit lenyűgözött, elragadott, kit pedig elriasztott az új világ. A magas épületek, a túlzóvárosok, a népes műhelyek és gyárak, a forgalmas utcák, vásárok és bevásárlóközpontok, a bevándoroltak nyelvi sokfélesége ellentéte volt az otthoni világnak. A szakértelem megbecsülése, a munka megfizetése elégtétellel töltötte el a munkásokat. Szabadidőben mozi látogattak, lapokat olvastak, kiállításokat tekintettek meg. És, legfőképpen, honfitársaikkal együtt kirándultak, beszélgettek. Várták az itthoni híreket, leveleket, a hazatérés idejét.

Ugye, tudjátok már, hogy Tamási Áron regényének hőse, a csíkcsicsói születésű Szakállas Ábel maga is – akárcsak Tamási Áron és több ezer honfitársa – elmegy

Amerikába szerencsét próbálni. A szerencse nem kerül el, de a honvágy nem hagyja nyugton. Egyre türelmetlenebbül ismétli a kérdést:

– *Mi célra vagyunk a világon?*

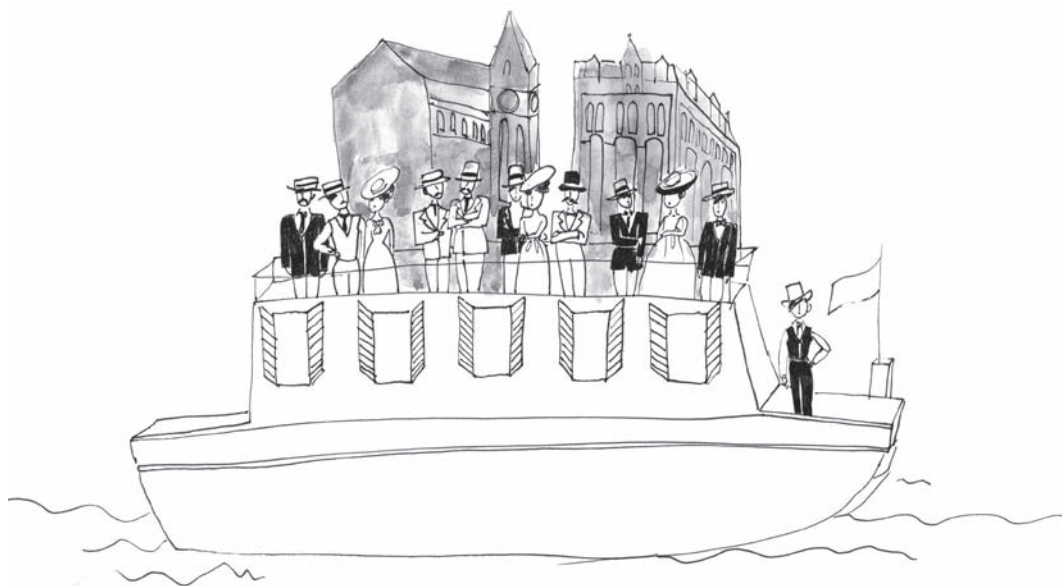
Kérdését egy néger válaszolja meg:

– *Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.*

Ezt hallva, Ábel meghozza a döntést:

– *Igaza van: késedelem nélkül haza fogok menni, hogy otthon lehessen valahol ezen a világon. Igaza van: nem is lehetünk más célra ebben az életben, mint hogy megismer-*

Másnap reggel kezembe nyomták a város térképét, hogy tudjak tájékozódni, el ne tévedjek a városban. Egész nap járkáltam, s délután, amint az utcákat róttam, rémesen megszomjaztam, gondoltam, milyen jó volna most egy pohár sört meginni, s amint haladok hazafelé, látom, hogy a vendéglős éppen az ajtóban áll. Köszöntöm félig zsidósan, kérdi, hogy zsidó vagyok, mondom, hogy magyar zsidó. Én is kérdelem őt, hogy nem zsidó-e, erre ő büszkén mondja, hogy ő orosz zsidó. Mindketten örvendtünk, hogy hitsorsosok vagyunk. Törölgetem nagyon a homlokomat, nagyon melegem volt, és panaszkodtam, hogy

Keszeg Ágnes illusztrációja

jünk mindent, amennyire lehetséges: a tarka és zezugos világot, a megbocsátandó embereket, az egymásra morgó népeket; s amikor mindent megismertünk, amennyire lehetséges, akkor visszamenjünk oda, ahol otthon lehetünk.

Azok közül, akik a 19. század végén, a két világháború között az Újvilágba mentek, sokan megtelepedtek ott, mint akik célba érkeztek, vagy halálig tartó sóvárgással. Sokan pedig, akárcsak Szakállas Ábel, visszatértek szülőföldjükre.

Bucsy Gábor 1879-ben született Székelyudvarhelyen, családja később Marosújvárra került. Asztalosként bejárta egész Magyarországot. 1904-ben Amerikába indult. Fiumében hajóra szállt, New Yorkba érkezett. Hosszasan dolgozott Cantonban, Clevelandben, San Franciscóban. A honvágy hazatérésre ösztönözte. 1909-ben szállt újra hajóra. Családot alapított, Kolozsváron telepedett le, hangszerjavító boltot nyitott. Emlékiratából a következő epizódot választottuk ki számotokra.

nincs pénzem, pedig úgy meginnék egy pohár sört. Erre ő megfog és húz be a vendéglőbe, s mondja zsidóul: „sebaj, majd lesz”, és töltött egy pohár sört s előmbe tette. Amíg kiitam, a belső szobából hangokat hallottam, kérdelem, hogy sokan vannak benn? Azt mondja, vannak, de nem nagyon sokan, csak három asztalnál ülnek, és csendesen söröznek. Elveszi az üres poharamat, megint megtölti és előmbe teszi, s mondja, hogy menjek be a nagyterembe, hátha lesz ott „Lendoleit”, és beszélgessek el, amíg hazajönnek a kollégáim.

Fogom a sörömet, bemegyek a nagyterembe, letelepedek egy nagy kerek asztal mellé, úgy, hogy láthassam az ivótársaságot, és figyelhessem, milyen nyelven beszélnek. Nem sokáig kellett figyelnem, mert nem messze tőlem, szintén egy nagy kerek asztal körül ülők mind románok voltak, egy sarokasztalnál mind székelyek, egy másik asztalnál „platdeutsch” németek. A hangulat már emelkedőben volt. Hangoosan beszélgettek, egyik-másik énekelni szeretett volna, restellték vagy nem volt

merszük, mert csak halkan dudorásztak. Én, mint olyan újdonsült amerikai, nem tudtam, hogy szabad-e vagy nem énekelni. A sör, amit mohón ittam meg, nekem is a fejembe szállt, amint ott egyedül morfondírozok, eszembe jut az a jó román nőta: „Ști tu, când te țineam pe brațe”, amit Gyulafehérváron a volt szakácstársaimmal sokat énekeltünk, s mint volt műkedvelő színész, bátorságot vettem magamnak, s még fokozta a bátorságot a hitsorsos vendéglőszám is, szép csendesen elkezdtem énekelni. Néma csend lett a vendéglőben, mintha a színpadon lettem volna. Mikor bevégeztem, minden asztalnál tapsoltak; a románok közül egy ügyes magas férfi felállott, hozzám jött, bemutatkozott s kérdezte, nem „învățător”, tanító vagyok-e, vagy voltam otthon. Mondom, de igen... Kért, hogy menjek az asztalukhoz, engedelmet kértem, de nem fogadhatom el a meghívást, mert a jelenlegi körülmények nem engedik meg, de lehet, hogy később oda fogok menni. Erre eltávozott és kiment; nemsokára jön vissza sörrel, és kér, hogy igyunk együtt egy pohár sört. A székely testvérek hozzánk bámészkodtak, suttoztak valamit. A román barátom visszament az asztalához és elkezdett magyarázni valamit a többi kollégának. Én pedig elkezdtem énekelni, hogy „Megállok az udvarodon, bezörgetek ablakodon”. Látom, a székely hazafiak mind engem néznek, öröm sugárzik az arcukon, mozgolódnak, pattogtatnak ujjakkal. Mikor kész vagyok a dallal, az egyik odaszól hozzám s kérdi: „Kee hová való?” Mondom: „Székelyudvarhelyi!” „Isten éltesse az úrfit, be szépen tud énekelni. Mi is odavalók vagyunk, tudja az úrfi, bögöztek, a másik keresztúri. Úrfi, gyűjjék ide mihozzánk egy pohár sörré, szívesen lássuk.” Mondom, mindjárt, csak még egy kis dolgom van. Amott a túlsó sarokban németek söröztek, nagy hangon vitakoztak, csak akkor csendesedtek meg, mikor elkezdtem énekelni nekik a „Verlorenes Glück” című német dalt, amit örökösen fogok szeretni, amit 1898-ban Bécsben tanultam, oly módon, hogy legalább tízszer leírtam, hogy megtanulhassam. Amint elkezdtem a dalt énekelni, a német sógorok figyelmesek lettek, hallom, amint mondja az egyik: „Der Herr ist ein Deutsch.” Nagy taps! Egyik hozzámjön, kérdi: „Sind Sie Deutsch?” Mondom: „Ja.” Hívnak ők is az asztalukhoz, felállok a söröspohárral a kezemben, odamegyek mind a három asztalhoz és koccintok velük hazaiasan, mert Amerikában az nem divat. Közben előadom, hogy munka nélkül vagyok, és már régen nem kerestem, a pénzem elfogyott, úgyhogy a sört, amit fogyasztok, azt is a vendéglős ajándékozta, azért nem fogadhattam el a meghívást az asztalukhoz.

Megértették a mondandómat és mindenik tetszése szerint adakozott, pénzt gyűjtöttek össze és szerényen átadták nekem. Azután már rendelésre énekeltem minden asztalnál.

Borzasztó gyorsan telt az idő, a sötétben annyi volt a lábónálló vendég, mint a gyufa a tokjában, és ami a legérdekesebb, azok mind bennszülött angolusok voltak, akik sohasem mulatnak ülve. Azután tudtam meg, hogy az utcáról tódultak be az én becses hangom hallatára; a teremből a sötét ajtója nyitva volt és onnan nézettek be. (...)

Én is a barátommal bevonultam a szobánkba, hogy írjunk haza. Egyszer csak halljuk, hogy valaki az előszobában angolul beszél, a honfitársak nem értik, mit akar a jövevény. Amint meglát, a kisfiú hozzám jön, és elkezd valamit mondani angolul, persze én sem értem, de miután elkezd húzni: „Papa”, „Saloom”, „Coman”, megértettem, hogy az apja hív, a vendéglős, akinél az este énekeltem. Egy kicsit megszeppentem, gondoltam magamban, vajon nem cselekedtem az este valami rendellenességet? Lemegyek a fiúval, s ahogy belépek, a vendéglős nagy hangon üdvözlöl, és már tölti is a sört; mire a pulthoz értem, már nyomta is a kezembe a söröspoharat, s mondta, hogy menjek a nagyterembe, mert sok honfitársam van bent, és olyanok is, akik az este itt voltak, már kerestek is. Kénytelen voltam elfogadni az indítványt. Hát amint belépek, az estéli vendégek kórusban üdvözlölnek, mindenik hívott az asztalához, de mivel három nemzetiségű honfitársam hívott háromfelé, így nem szakíthattam magam annyi felé, vagy összeülnek testvériesen egy helyre, vagy egyedül foglalok helyet egy asztalnál, és onnan mulattatom őket a jó hazai dalokkal, amiből nálam bőven volt raktáron. Úgy történt aztán, hogy az egész társaság összehúzta az asztalokat, kereken ülték, én a hosszú asztal végén foglaltam helyet. (...) A sötét ismét megtelt futóvendégekkel, akik kíváncsiak voltak a nagyhangú éneklőre, mert az angol szereti a nótázást, de ő maga nem énekel. A legjobban a mókát, komikát szereti.

Forrás: Bucsy Gábor: Látni, tanulni, pénzt szerezni. In: Pillich László – Vetési László (szerk.): Leírtam életem... Népi önéletrészek. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. 1987. 24–73.

Kedves olvasóink! Tájékozódjatok környezetetekben, hogy száz évvel ezelőtt a településekről valaki próbált-e szerencsét Amerikában. Ha igen, a családjában érdeklődjétek arról, milyen élményeit szokta elmesélni.

Vigyázat, harapós Macs!

Tegnap nagyon bolond napom volt. Akkor még nem gyanítottam, hogy mindenki másnak is, hogy úgy állhatnak a bolygók és az istenek kegyelmetlenségei, hogy ahol, akinek lehet, bekavarnak.

Már a házi, családi dolgaink is inkább összevissza kezdődtek, nem pedig a rutinos mederben. Áttestem egy csúnya vírusos betegségen, s mivel még nem jöttem helyre teljesen, tegnap azzal kezdtem a napot, hogy elő a törölközőt, a forró vizet, és megpároltam a fejemet. Utána még egy ideig kóválygott párolgó fejem, s pont amikor a gőzölésem alábbhagyott, cseng a telefon. Itt vagyok az ajtóban, mondja egy hang. Nem vártam senkit. Az ajtóban?, motyogom vissza. Igen, legalábbis itt ír valamit zölddel, a központok nevét írja, vagy nem? Átfut rajtam, hogy téves hívás, de már az ajtónál vagyok, kinyitom, egy fiatal, nagyon szép lánnyal nézek szembe. Tanácsadásra jöttem, mondja románul. Tanácsadásra?, dadogom, és azt sem tudom hirtelen, honnan szedjem elő. Betegségem alatt is megfeledeztem egy tanácsadásról, ennek

a lánynak pedig betegen adtam időpontot, és megfeledeztem róla. Hát gyere be, mondom teljesen összeza-varodottan. Nyakam körül a nagy piros sál, rajtam egy rózsaszín háziruszterűség, alatta cicanadrág, lábamon egy nagy, kék csíkos zokni. Bemegyünk a terembe, nem öltözöm át, megtörténik a tanácsadás ebben az jóindulattal akár érdekesnek is mondható öltözékben. Nagyon hamar már egyikünket sem érdeklik a külső ruhák, a lélek ruháit tesszük-vesszük, férceljük, szabjuk, varrjuk, vetjük.

A nap aztán a maga stabil kiszámíthatatlanságában folytatódott. Találkoznom kellett volna egy nagyon jó barátnőmmel, de hát nála is éppen fricskázta a bolygók, nem sikerült találkozunk. Dühösen szidtam le a telefon-

ban. De hát nekem is mennyi mindent át és újra és meg kellett szerveznem, hogy idejében odaérjek a találkozóra. Én, én, én. És lám, te, te te. Aztán hirtelen bevillan, én biza. Én voltam az, aki teljesen megfeledeztem a mai lányról, akinek valóban sürgősen segítségre volt szüksége. S még tiszta szerencse, hogy otthon voltam, ha úgy is néztem ki, mint Hoppámitikő, de legalább otthon voltam. Az a lány meg egyetlen szemrehányást sem tett. Én pedig a barátnőmnek, akit szeretek, lám, hogyan osztom az észet és a sértődöttségem.

Kónya Eszter illusztrációja

Hogy lelki ruhádnak éppen melyik burkában vagy erősen benne, onnan veheted észre, mennyire erős vagy gyenge benned az együttérzés. Ha együttérző vagy, akkor nem vagy önös és sértődő, mert akkor egyszerre látod a másik szemszögéből is a helyzetet, és a megértés, elfogadás magától kivirágzik benned. Ha önös vagy, akkor szenvedsz, és azt akarod, hogy a másik is szenvedjen, bűnhődjön meg a hibáiért. Miután ráláttam arra, aki abban a pillanatban vagyok, hözöngésem alábbhagyott, elengedtem magam, és beleereszkedtem a pillanat spontán kitárulkozásába. S valahogy mintha már a bolygók sem úzték volna tovább az eszüket. Aztán este bevillant, hogy egy zöld írásról beszélt a lány. Pár napja Márkus, a kisfiúnk, aki még nem tud írni, eldöntötte, hogy kiírja az ajtóra neonzöld betűkkel: Harapós macska! El is kezdte, de aztán a r betűt már túl bonyolultnak találta. Az apja besegített neki, és kitettek egy papírlapot, amin ez áll apabetűkkel: Vigyázat, harapós Macs! Mellette egy mérges macskafej. Alatta pedig Márkusbetűkkel „ha”. Kacagógöröcsöt kapok. Erre hitte azt ez a lány, hogy a mi cégérünk. No, hát a nagy, kék csíkos zoknival illettem is a cégérünkhöz!

Pollenkollekt

A Szín-téren: WOLFGANG LAIB
(Metzingen, 1950. március 25.),
német képzőművész

„Az igazán fontos művészet hatását majd a jövőben tapasztalhatják meg.”

„Nem akarom senkinek sem elmagyarázni, hogy mi a pollen. Valami, amit leszitáltam, hogy megosszam örömet veletek. Nem az én feladatom értelmezni, hogy mi mit jelent. Pont ebben rejlik titka, szépsége, ereje és lehetősége. Nem rólam szól. De számomra a növények életének kezdetét jelenti, az élet esszenciáját. A pollennek hihetetlen színe van, de önmagában nemcsak egy pigment, amelyből festék lesz.”

Wolfgang Laib keleti filozófiákkal és kultúrával átított mély, minimalista, land art, nature art jellegű munkákat hoz létre. Romlandó, múlandó elemekkel is dol-

Tejkő (Milkstone)

gozik, mint a tej, pollen, méhviasz, fa vagy rizs. Ezekkel maradandóakat pászít, mint a gránit, márvány vagy a réz. Egyszerű formákhoz nyúl. Találunk nála hajóformát, kockatömböt, házat, gömböt. Elmélkedésre hív, az idő múlását, az ember és környezete viszonyát figyeli. 1977-ben gyűjtötte be az első pollenjeit, azóta is szorgosan szedegeti egy kis falu környékén, mint egy méhecske. Nem kis meló! Nagy alázattal, napokon át dolgozik szépen, csendben, közben hálát ad a természetnek, hogy őt befogadja. A kis üvegedények irtó lassan telnek meg, nézem egyik videóját, mutat egy kisebbet, nincs is tele, azt mondja, három héttig dolgozott érte.

„Azt hiszem, a tudomány célja, hogy mindent értelmezzen, érthetővé tegyen. Ennek ellentétét a művészet és a mi életünk teszi.”

Amikor dolgozik, Indiában, Németországban, mindig egyedül szeret lenni, a külső világ befolyása alól felmentve. Sikerült neki teljesen egyedül távoli helyeken dolgozni, mégis eljuttatni munkáit a világ metropoliszainak csúcs kiállítótereibe. Általában rituális jellegű alkotást állít ki egy térben ez a jóságos kis emberke. A vizuális megjelenítés változik, a lényeg sohasem. Harminc éve ugyanazt csinálja, és az emberek tudják, hogy mit kapnak tőle. Nagyon fontos kinyilatkoztatás ez ebben az állandóan változó világban. Mert halandó és örök is egyben, mondja egyik interjújában. Szerinte eh-

Polleninstalláció

hez bátorság kell, és kevés művész képes erre. De nem ő a fontosabb, ő csak kísérő, szemlélő, hanem a pollen. A New York-i MOMÁ-ban egy olyan központi helyszínt választott a munkájának, ami lentről-fentről jól látható, körbejárható, azaz megkerülhetetlen.

Hogyan kezdte el a pollennel való munkát, kérdik tőle gyakran. Nem csak úgy bevillant neki, hanem a családi háttere játszott közre abban, hogy közelkerült a természethez. Biberachi orvoscsaládból származik, és maga is tanult orvostudományt az 1970-es években Tübingenben, amit aztán a művészet iránti érdeklődése miatt mellőzni kezdett. Sok mindent látott, beteg embereket, kórházakat, és a pollen válaszként érkezett feltett kérdéseire.

Legismertebbek a *Tejkövei* (Milkstone), amelyeket 1975-től készít. A földre helyezett, négyszögletű márványtömböt láthatunk, amelynek felső rétegét lecsiszolta emberünk. Ebbe a művész minden reggel tejet önt (Laib csupán a kiállítás első napján végzi ezt el, ezután a galéria vagy a múzeum alkalmazottainak feladatává válik, hogy megtisztítsák a követ, cseréljék a tejet), amely a nap folyamán megdermed, és a nap végére filmréteget alkot. A tej kiöntésének gyakorlata a keleti rituálékat idézi meg. Laib saját bevallása szerint is Dél-Indiát tekinti spirituális otthonának, a művészetkritikusok és kurátorok pedig gyakorta nevezik nyugati buddhistának. A tej márványtömbre való kiöntése a művész szerint tehát egy részvételi rítus, amely a Zen templom kertjében dolgozó kertész egyszerű, de egyben igen fegyelmezett munkáját idézi fel bennünk, amely a templom köré szórt homok elrendezéséből áll.

„A megélt idő tapasztalatainak esszenciája egy képzőművészeti alkotásban öltött testet. Ennyire egyszerű és bonyolult is egyben.”

A mintegy 1000 kilós márványház

Különös kalapok

A bálteremben a csillárok épségét veszélyeztető, virágokkal és kalászokkal ékes, barokk kori kalap – ahogyan a karikaturista látta

1783-ban – az első léghajó levegőbe emelkedését követően – kis léghajók lengedeztek az ún. Montgolfier-kalapokon

1788-ban, egy győztes tengeri csata után, a párizsi hölgyek árboccal, vitorlákkal, ágyúkkal felszerelt hadihajókkal díszített kalapokban pompáztak

A 19. században divatos lett az állatvédők rémálma: a kitömött madarakkal ékesített kalap

Az első világháború előtti „boldog békeidők” párizsi kreációja volt a darukalap

A lényegesen kevésbé boldog 1940-es években tervezett madárkalitka-kalap

Ki viseli a kalapot?

A Kr. e 6. századi vázarajz tanúsága szerint Hermész, az istenek hírnöke a görög ifjak útikalapját, a petaszoszt viselte

A római férfiak kedvelt fejrevalója a hegyes tetejű pilosz volt (Kr. e. 4. századi vázarajz)

Turbános muzulmán férfiak és az egész testet, illetve arcot eltakaró kendőt (burkát) viselő nő egy 15. századi metszeten

Le a kalapokkal!

Az esőtől, napsütéstől védő kalap hajdani jelentőségét szólásaink, közmondásaink őrzik. *Megemeljük* (képzletbeli) *kalapunkat* azok előtt, akiket tisztelünk, *nem vesszük egy kalap alá* az egymáshoz nem illő dolgokat, eseményeket, és *kinek milyen kalapja van, olyannal köszön*, azaz ki-ki lehetőségei szerint cselekszik. *Vaskalaposnak* nevezzük a maradit, a szabályokhoz mereven ragaszkodót.

Az elismerést kifejező „*le a kalappal!*” szállóige az első magyar roman-

tikus regény, az *Abafi* megjelenéséhez kapcsolódik. Az 1830-as évek legnevesebb irodalomkritikusa, Szontagh Gusztáv ugyanis így méltatta báró Jósika Miklós regényét a *Figyelmező* című lapban írt ismertetőjében: „Uraim, le a kalapokkal! Egy művet van szerencsém bemutatnom, mely körében elsőrendű, legjobb mióta e' nyelv zeng...”

Változatos fejrevalók

A fejfedők, fejdíszek gyakran tükrözik viselőjük rangját (királyi

korona, pápai tiara stb.), de utalnak azok nemzetiségére, életkorára, foglalkozására, vallására, lakóhelyük földrajzi elhelyezkedésére is. A széles karimájú sombrero a dél-amerikai cowboyokat, a kúp alakú kalap Kína, Vietnam lakóit, az 5-6 méter hosszú vászoncsíkból tekert turbán az arabokat védi a tűző napsugaraktól. A fejtetőre tett, kupolaszerű kipa a zsidó férfiak, az arcot is eltakaró kendő, a burka a muszlim asszonyok hagyományos viselete.

A fejet és nyakat védő csuklya a középkortól a szerzetesek viselete (id. Jörg Brau: *Arató barátok*, 17. sz.)

Harangra emlékeztető kalapú zsidó férfiú Heinrich Klingenberg keresztény püspök társaságában a 14. századi Manasse-kódex illusztrációján

Honfoglaló magyar őseink jellegzetes viselete volt a prémmel szegélyezett csúcsos süveg

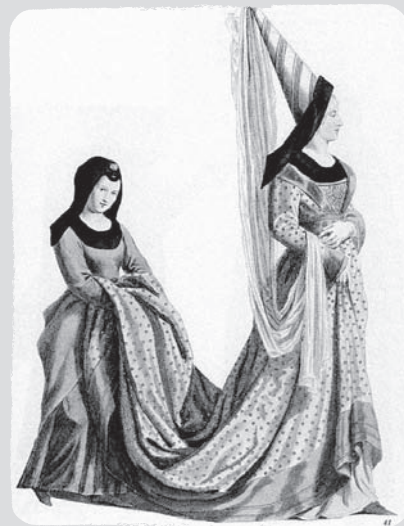

A tudósokkal társalgó Christine Pisan francia író nő szarvas főkötőben, egy 1400 körül írt kódex illusztrációján

Kalapdivat a 14–15. században: különböző irányokba meredező szarvakkal és fátylakkal díszített főkötők és kisebb-nagyobb karimájú kalapok

Az uszály és a fátyol hossza, valamint a csúcsos kalap magassága viselőjének rangját tükrözte

A fejevalók típusa és formája koronként követte a divat szeszélyeit. A legrégebbi az állatbórból könnyen megvarrható csuklya lehetett. Az útrakelő ókori görög ifjak a vázarázokról, szobrokról ismert, lapos tetejű, széles karimájú petaszoszt viselték, a csúcsos tetejű pülosz Róma szabad polgárainak fejedője volt. Az ókori nők a magukra borított fátylakra helyezték szalmakalapjukat. A tisztaságot jelképező fehér fátyol később a menyasszonyok

visellete, a fekete a gyász jele lett. A kendőkből született meg a középkorban a kizárólag férjes asszonyokat megillető főkötő. A magyar néphagyomány szerint a lányok fejét esküvőjük másodnapján „kötötték be”, ekkor cserélték pártájukat csipkével, gyöngyökkel, szalagokkal díszített főkötőre.

A középkori Európában a feltehetőleg kun eredetű, tehát magyar földről elterjedt, fátyollal díszített szarvas főkötők egyre hatalma-

sabb méreteket öltöttek. Az 1430-as években néha már félméteres szarvak meredtek jobbra-balra, így divatja – minden bizonnyal az ajtónyílásokon való átkelés nehézségei miatt – nem volt hosszú életű. Helyét az 1450-es évektől a kúp alakú henninek vették át. Ezúttal fejdíszük magasságával igyekeztek túltenni egymáson a hölgyek, míg végül ismét nem tudtak emelt fövel átvonulni a bejáratokon.

Fürdősapkát, főkötőt viselő hölgyek és kalpagos ifjú egy 15. századi fürdőházban

A 15. század végén a hennin kúpja kettős szarvú alakult, és a fátylak rövidebbek lettek

A késő reneszánsz korában az ifjak tollas baret sapkát, a fiatal lányok himzett főkötőt viseltek

Főkötős asszonyok és szalagokkal hátrasímitott hajú lány Hans Holbein festményén (Darmstadti Madonna, 1526 – részlet)

A barokk kor jellegzetes fejeke volt a hajfürtökből csipkével, drótvázzal feltornyozott frizura, a férfiak parókát viseltek

Az 1700-as évek párizsi divatja: abroncsszoknya, sétapálca, legyező és virágokkal ékes kalapcsoda

A hennin csúcsáról fátzol hullott alá, amelynek hossza viselőjének társadalmi rangját tükrözte: a polgárasszonyok fátyla derékig, a nemes asszonyoké a sarkukig érhetett, az uralkodó házbeli hölgyeké a földet seperhette.

A 15. században, a reneszánsz korában a fejfedők egyszerűbbekké váltak. Divatos volt a női főkötő, a férfiak tollas kalapja, csúcsos süvege, és mindkét nem képviselői viselték a tollal díszített baret sapkát.

A 17. században, a barokk stílus korában a háromszögletű, illetve a széles karimájú, tollas kalapok hódítottak. A francia királyi udvarban – mivel a Napkirály haja vésszen hullani kezdett – kötelező lett a paróka viselése. Az 1700-as években egy magára valamennyit is adó hölgy feltornyozott frizurát és egyre hosszabban lengő pávatollakkal, strucc-tollakkal, tollbokréttakkal díszített kalapot viselt. A kalapőrület a század végén élte virágkorát: a feltornyozott parókák tetején virágokkal, gyümöl-

csökkel megrakott kosarak, kitömött madarak, hadihajók ékeskedtek.

A Nagy Francia Forradalom egy időre elsöpörte a túl díszes fejékek hóbortját, megjelentek viszont a Bastille-ra emlékeztető, lőrésekkel is ellátott, toronyalakú kalapok és a – néha levágott fejjel ékesített – guilotine-formájú fülbevalók.

Az 1800-as, 1900-as évek hölgyei néha hatalmas karimájú óriáskalapot, máskor apró fejfedőt vagy turbánt viseltek, amint azt a divat éppen diktálta.

A magasra tornyozott parókára erősített tollas kalapot XVI. Lajos és Marie-Antoinette korában viselték az előkelő hölgyek

A 17-18. századi angol kalapdivat a párizsinál lényegesen visszafogottabb volt

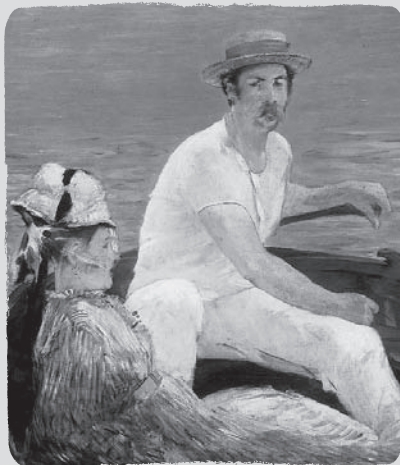

Egy elfelejtett fejfedő: a kifűthetetlen házak lakóit melegítő hálósipka (Paul Gavarni 19. századi francia karikaturista rajza)

A kürtőkalap (cilinder) – miután első viselőjét 1797-ben közbotrány okozásáért Londonban letartóztatták – a 19. század közepére utcai viselet lett

Az előző századforduló sportos öltözetéhez kisméretű fátylas női fejfedő, illetve ún. zsirardi-kalap illett (Edouard Manet: Csónakázás, 1873 – részlet)

Az 1930-as évek fejformát követő, kisebb-nagyobb karimájú kalapjai

A kalap mint jelkép

A kalap nemcsak az időjárás viszontagságaitól védte viselőit, hanem jelképpé is vált. A keleti népeknél a befödött fej a tiszteletadás jele (például a templomokban vagy étkezéskor). Az európai etikett szerint a megbecsülést (többnyire) a levett fejfedő jelképezte. Megsüvegeljük (levett kalappal köszöntjük) azt, akit tisztelünk, levesszük fejfedőnket, ha templomba, iskolába, barátaink otthonába lépünk, és födetlen fővel

énekeljük nemzeti himnuszunkat.

Évezredekken át a szabadságot is jelképezte. Az ókori Rómában csak a szabad polgárok viselhették, és a rabszolgák felszabadításuk napján kalapot kaptak ajándékként. Az ókor európai hódítói ellen harcoló ázsiaiak fejfedője, a csúcsos, előrehajló tetejű frígiai sapka a 18. századtól Európában, majd Amerikában is szabadságjelkép lett. Ezt viselték a jakobinusok a francia forradalom idején, és a függetlenségi háború emlékére több dél-amerikai állam, Argentína,

Bolívia, Kolumbia stb. címerében, zászlóján is megjelenik.

A családközpontban a hatalmat jelképező kalapot átvitt értelemben is a kenyérkereső férfiak viselték: évszázadokon át mindenben az ő akaratuk érvényesült, övék volt az utolsó szó. A főkötőt hordó feleségek életének egyetlen célja lehetett: a teremtés koronájának minden óhaját teljesíteni. Az egyenjogúságért vívott évszázados harc eredménye, hogy napjaink Európájában (néha) az aszszony „viseli a kalapot”.

Masamódok – kalapokat készítő és árusító lányok – vásárlóikkal egy 19. századi kalapboltban

A kisázsiai eredetű – szkíta őseink által is viselt – frígiai sapka az ókortól a szabadságot jelképezte

Háromszögű kalapot viselő angol földesúr és főkötős felesége (Thomas Gainsborough: Mr. és Mrs. Robert Andrews, 1748 körül – részlet)

Demóna avagy a kifordított sztori

Nem tudom, emlékeztek-e még Walt Disney-re? Tudjátok, az a csávó, aki világszintre emelte az animációs filmet (hála nyilván a mögötte tornyosuló hollywood-i dollármillióknak), elég csúnyán tudott viselkedni a rabszolgáival, bocsánat, munkatársaival, aztán amikor megtudta, rákos, állítólag lefagyasztatta magát, mint Han Solo, azzal az ukázzal, hogy majd akkor olvassák ki, amikor megvan a rák ellenszere.

Nos, ez az ember még mindig benne van a jégtömbben. Viszont van néhány műve, amiket nem bánt semmi kórság, ma is milliók imádják világszerte. Tehetséges volt, na. (Sok ilyen alkotót amúgy nem érdemes személyesen megismerni, mert fuccs az illúzióknak. Csak mondom.) A legkedveltebb egészsétes Disney-animációk közé tartozik a *Csipkerózsika*. Tudjuk, a szájról fülbe s tovább terjedő sztorit elsőként Charles Perrault jegyezte le. Aztán a Grimm-testvérek átirták, és azóta is érvényes. Disney 1959-ben csapott le a történetre, és bűbajos animációt kotyvasztott belőle.

A film megjelenésének 55. évfordulóján a hollywood-i megmondóemberek úgy gondolták, itt az ideje egy vadiúj, X generációsok számára felturbózott, élő szereplős változatnak. És piacra dobták a *Demóna (Maleficent)* című változatot, Angelina Jolie nénival a főszerepben. A dolgozat Robert Stromberg látványtervező első rendezői munkája.

Az alapötlet nem olyan rossz, fel is kaptam rá a fejem. Gyermekeknek szóló animációs filmekben nemigen szokták a gonosz szemszögéből mutatni a történetet. Itt pedig pont erről van szó. Nem *Csipkerózsika* a főhős – hanem a gonosz tündér, aki, emlékeztek, átkot hint a kisbabára keresztelői ajándék gyanánt. (Emlékeztek: 16 év, orsó, szúrás, álom, csók.) Innen pedig az következik, hogy a történet nem más, mint Demóna gonosszá válásának és megtérésének nagy ívű rajza. Hoppáccsek! De nem az van, hogy Demóna gonosz születésétől fogva? Hát, nem. Demóna, kérem tisztelettel, egy kedves tündérlány. Csak a szomszéd gonosz király le akarja igázni a tündérvilágot. És a kedves kislányból elsőre harcos tündér nő lesz. Aztán szerelemben esik egy várbeli emberrel. Aki egész egyszerűen egy tuskó. A gonosz király élete végén azt mondja: aki megöli Demónát, megkapja a trónt. Tuskóemberünk erre elmegy a tündérhez, elaltatja és... hát megölni nem tudja, mert akkor, ugye, vége a filmnek, de bizonyítékként levágja Demóna szárnyait, és megszerzi a koronát. Mondom, tuskó. A megcsalt, megcsónkított Demónát viszont megszállja a bosszú szelleme, és gonosszá válik. Aztán, persze, megszereti *Csipkerózsikát* (a filmben Auróra), és a végén nem valami királyfi adja a

kislánynak az ébresztő csókot, hanem maga Demóna. Katarzis. Happy end. Másképp.

Eddig minden rendben is. A klasszikusokat dekonstruálni muszáj, azért klasszikusok, mondja a posztmodern. Viszont talán nem ártott volna egy tapasztaltabb csapat. Mert. A mesék, mesefilmek világában gyakran (mindig) elfogadjuk, hogy valami azért van, mert van. Csak. Például ha a majmoknak szárnyuk van, és használják is. Naná, hogy nem azon gondolkodunk, vajon miféle evolúciós csavarnak köszönhető a mutáció. (Egy sci-fiben ugyanez a dolog már hibának számít. Ott nincs eleve elfogadás.) Egyszerűen gyönyörködünk abban, hogy a fantázia szabadon cikázik, amerre lát. A Demóna viszont vállaltan lélektani történet. Hiszen a tündér lelki színváltozásait mutatja meg nekünk. Na, és itt kezdődnek a bajok. Annyi, de annyi lik tátong a történet motivációs hálóján, hogy időnként egy bálna is átcsúszna rajtuk, nemhogy a nézői élvezet aranyhala. Említettem, hogy az elsőfilmes rendező a látványtervezés világából érkezett. Mit mondjak, a film látványvilága kellőképpen csodás. Bár kissé steril. Viszont a rendezői kéz olyan gyenge, mint az amerikai kávé. Hiába van jelen Angelina Jolie, hiába pörög fel néha a cselekmény, a nyomasztó miértek szétverik a filmélményt. Ilyenkor mindig eszembe jut, hogy Hollywood kábé 35 éve nem a formabontás úttörője. Vagy néha az, csak... jó kimondani: tehetségesebb ember kell hozzá.

Ja, van egy szereplő a filmben, egy bizonyos Diaval (*Devil*, ja) nevű lény, Demóna jobb keze, aki hol holló, hol farkas, hol sárkány, hol ember. Ezt a fickót egy Sam Riley nevű színész játssza. Sok alkalma nincs villogni, de... Van egy másik film, amit Anton Corbijn rendezett 2007-ben. *Control* a címe, és a legendás angol zenekarról, a Joy Divisionról szól. Ebben a filmben Sam Riley játssza a zenekar zaklatott, epileptikus, zseniális frontemberének, Ian Curtis-nek a szerepét. Na, ezt a filmet mindenképp ajánlom figyelmetekbe.

Elefánt a zeneboltban

Sziasztok, kedves zenehallgató barátaim! Nem tudom, ti hogy vagytok vele, én már nagyon vártam, hogy írhas-sak nektek. Hosszú és izgalmas nyaram volt, tele jobb-nál-jobb zenei élményekkel, koncertekkel, videoklip-nézésekkel. Remélem, ti is sok dallamot füleltetek.

Többször is végiggondoltam, melyik zenekart vá-lasztam, amellyel lendületesebbé tehetem az új tan-évkedést. Mindannyian tudjuk jól, hogy nehéz visz-szarázódni a sulis egyhangú kerékvágásába. Mindennap ugyanakkor kelni, bemenni, hétről-hétre ugyanazokon az órákon részt venni. A lényeg az, hogy mindig talál-jatok valami számotokra érdekeset még azokban a té-mákban is, amelyek látszatra nem keltik fel az érdekl-ődésedet.

Tehát, leegyszerűsítve: *fiatalos, lendületes, színes, al-ternatív (más, mint az eddig megszokott).*

Egyedi ötleteiket bátran felvállalják, ez már akkor is látszik, ha az igen vagány honlapjukon böngészel (elefantmusic.com). Imádom, amikor egy zenekar laza tud maradni úgy, hogy közben a minőségre is odafigyel.

Itt az ideje bemutatni a banda tagjait: Szendrői Csaba – ének, Tóth András – gitár, vokál, Horváth Bence Ede – basszusgitár, Kovács Zoltán – billentyű, Németh Szabolcs – dob. A weboldalukon érdekes információkat tudhatsz meg róluk, például, hogy ki mennyire zseni vagy lelkizős ember közülük. Na meg azt is, hogy melyik a kedvenc italuk.

Ami még hátravan, az az, hogy eláruljam, melyik az én kedvenc dalom tőlük. Nos, egy picit melankolikusnak,

A zenekar, amelyikről írok, nekem egyből felkeltette a kíváncsiságomat, hiszen azzal a névvel, hogy *Elefánt*, csakis valamilyen különös társaság lehetnek.

Öt budapesti fiatal fiú alkotja a bandát, 2012 óta ze-nélnek együtt. Nehéz kategorizálni az együttest: jellem-ző rá a 3/4-es lüktetés, a lágy melankólia és a kirobbanó energikusság egyaránt, hol gipsy-punk, hol pszichedélia, hol elektronikus műfajokból derengő elemek bukkannak fel. Stílusjegyek terén nehéz megnevezni egyet, így talán a korlátok nélkülség a legfontosabb ismérvük. Ennek el-lenére dalaik sajátos légkört hordoznak, amit a kreatív zenei megoldások és a különleges dalszövegek tesznek igazán egyedivé.

vagyis szomorkásnak is lehetne mondani ezt a nótát: a *Kerüld a napfényt* már a címével is elárulja magát. Nem egy Avici vagy egy szalagon gyártott popsláger, de ne-kem a fülembé mászott.

Hadd áruljam el nektek, hogy nem csak arra a zenére lehet bulizni meg jól érezni magad, ami csak heppi, cuki és ugrálós. Van az a pillanat, amikor az okoz örömet, ha egy zene egy picit másabb – és kiráz tőle a hideg.

U.i: Ne feledjétek, ha kérdésetek van például a furcsa nevű zenestílusokról, bátran keressetek meg facebook-on vagy csak simán nézzetek utána a neten (pl.: gipsy-punk).

Istenszéke

A hely nem véletlenül kapta ezt a nevet. Alakja távolról – kis fantáziával – hatalmas székre hasonlítónak vélhető, és a megközelítése is eléggé nehéz. Nem csoda, hiszen az Isten székéről van szó!

A Maros partján, a kacsaringós útról jobbra kell le-
térni (Maroshévíz és Régen között járunk, autóval, busz-
szal vagy vonaton), Dédabiztra település közelében.
Más helyekről is megközelíthető, de ez az útvonal a
legismertebb, a legtöbbször által látogatott. A csúcs 1381
méter, de a Bisztra pataktól közel 900 métert kell felfelé
kapaszkodni, kezdetben közepes, a vége felé viszont már
igen nehéz, meredek terepen.

Az Istenszéke a Kelemen-havasokhoz tartozik, annak
legnyugatibb része. Fentről a kilátás csodálatos! Szép idő-
ben a szédítő mélység, a távoli dombok, hegyek, végtelen
erdők együtt felejthetetlen élményt nyújtanak mindenki-
nek, aki felmászik erre a nagyszerű helyre, amelyről Wass
Albert is említést tesz több művében: „Ott áll az Istenszéke
magosan a Maros fölött. Egyik oldalán a sokágú Galonya,
másik oldalán a Bisztra-patak, s mögötte a Kelemen csú-
csai...amikor az erdőbe kimégy, figyelve lépj, és lábujjhe-
gyen. Mihelyt a fák alá belépsz, és felrebben előtted az
első rigó: akkor már tudnod kell, az erdő észrevett...”.

A nagyszerű képződményt a vulkánok ismert anyaga,
az andezit építi fel. Ezeket az oszlopokat nevezik Isten-
székének.

Derült égből... falevél

Csillag István rajzai

Cimbi naplója

Szijasztok!

Szerencsére megkezdődött a vakációjó, vagyis a suli. Apuci kitalálta hogy job ha én dolgozok a nyáron, így hát alig vártam a ziskolát. Nem gondoltam hogy valamikor ijen is lesz hogy én várni fogom hogy suliba járjak.

A nyáron először gödröt kellett ásak. 6-kor keltem, apuci aszonta ki korán kel aranyat nyer, de én aszondom ki korán kel egész nap álmos. Kiástuk a gödröket, hogy ültesünk fát, de asztán nem hoztak fát, viszatetük a földet a hejére. Asztán vigyáztam a juhokra. Hát a kicsi tezsvéremre is nehéz vigyázni, met mindig okoskodik sbög, de a juhokra még nehezeb. Azok butáknak tüntek. Előre indult egy, a többi futot utána. Sokat kellett rájuk figyelni, alig maratt naponta 8-tiz órám hogy jácoggyak a tablettel sa fészbukkon.

Egy vilanypásztor is volt velem. Régeb Janinak hívták, de mióta megcsapta a vilám s megrászta a záram, csak vilanypászturnak hívja mindenki. Egy baja van hogy azota kerevi a bekütek és kitit tejpit. Két okos dolgot azért tanultam töle. Egy idézetet hogy dolgozni csak pontosanszépen ahogy a csiga megy a réten ugy érdemes, és aszt hogy a kutyától nem kell félni csak a takaritonótól. Met a kutya csak harap, de a takarító Maris.

A ziskola 1ébként a szokásos unalmakal kezdődöt. Kiattak egy csomo könyvet amit alig tutam hazavinni, elmonta a zoszi hogy mit szabad smit nem, elmonták a zórarendet vagy ötcör, skezdektek diktálni. A tanárok pont ojanok mind eddig. Egyedül a kémia tanárnő változot, met a vakációba nem sikerült a zegyik kísérlete. Most pont olyan mind egy legofigura. A feje van csak, a töbit ráteszi. Hajat, szemöldököt, szempilát, sisakot. Csak a szakála nő magától. A kabáton a csuklyát elül hordja, elég félelmetes. Mióta ijen bizonytalan, a nevét is megváltoztata, Dill Máriáról Dill Emmára.

A tornatanár a régi, de már ojan rég nyugdijas, hogy amikor montuk neki, hogy tarcsunk órát, akkor othonról behozta a csengőórát és aszt monta: tarcsátok. A töbi órákon még nem nagyon voltam, segitetem a könyvtáros néninek, a kapus bácsinak, a kifliosztónak. Én mindenkinek segitek, aki elkéresztet a zórákrol.

Enyi fért mára a levélbe. Éjjen a csengő, éjjen a hoszú szünet!

BÁCS TAMÁS

(Sepsiszentgyörgy, Mikes Kelemen Elméleti Líceum, VII. osztály)

Patkány-botrány

ti
írtátok

Egyszer volt, jó messze innen,
Hegyen, völgyön, falun túl,
Elég nehéz, hogy elhiggyem,
De volt egyszer egy nagy úr.

Eme úrnak volt sok barma,
Tehene és libája,
Mégis volt az udvarának
Egyetlen nagy hibája.

Tele volt az udvar sok-sok
Kegyetlen nagy patkánnyal
És az ilyen patkányoknak
Hatalmas nagy bújával.

Mert bizony a patkányok közt
Vörös kölyök született.
Számúzték őt túl az erdön,
Ahol letelepedett.

Még annyira sem méltatták,
Hogy nevet adjanak neki,
Magának választott nevet,
Hogy legyen ő is valaki.

Elnevezte magát szépen,
Találó, kreatív néven.
Ő lett bizony Vöröseger,
Kinek jelszava, hogy „Egyél”.

Amikor bíz megtehetette,
Ételt tömött bendőjébe.
Evelt szedret, epret, mákot,
Mást se csinált, rágott, rágott.

De mégsem volt szép élete,
Mert nem volt ki nevelgesse.
Ezért indult egy nagy útra,
Hogy mamája legyen újra.

Elég sokat kellett járjon,
Hogy új mamára találjon,
De végül egy kis fészekben
Adtak helyet neki bőven.

Befogadták a pacsirták,
S éneklésre tanították,
Így éltek ők boldogan,
Énekelve dolgoosan.

Micsoda iskolák! (3.)

Pintu Gabang,
Szumátra, Indonézia

Egy Batu Busuk nevű kis faluból nagyjából
20 kisdíák kel át minden nap egy folyó fölött,
kilenc méter magasan kifeszített drótkötélen,
hogy aztán további tizenegy kilométert sétálva
az erdőben elérjék iskolájukat Pintu Gabangban.

Korábban függőhíd ívelt át a folyón, ám
két éve egy komoly viharban megsemmisült,
így csak annak maradványait
tudják használni.

Rizal, Fülöp-szigetek

A Fülöp-szigeteken, Rizal tartományban a diákoknak egy felfújható gumiabroncsot kell használniuk ahhoz, hogy átkeljenek a folyón iskolába menet. Az út összességében nagyjából egy órát vesz igénybe, de ha a folyó vize túlságosan felduzzad, gyakran rokonoknál vagy menedékhelyeken kell meghúzniuk magukat, ha nem akarják kihagyni a tanítási napokat.

Nepál

Nepálban nem ritkák a képen látható „drótkötélpályák”. Nálunk ilyenekkel csak extrém kalandparkban találkozik az ember, az ottani diákoknak azonban ez a mindennapos közlekedési útvonaluk – hevederek és biztonsági karabinerek nélkül, persze...

Pili, Kína

A kínai Piliben mintegy 80 gyermek tanul bentlakásos iskolában, az év végén azonban otthonuk, Hszcsiang-Ujgur felé egy 200 kilométer hosszú erőltetett menet vezet. Útközben négy folyón és több rozoga hídon is át kell kelniük. A rettenetes távot több mint két nap alatt teszik meg.

(forrás: <http://www.erdekesvilag.hu>)

Tűzoltók

Móricka a barátjával odarohan két 20 literes kannával a benzinkúthoz:

– Gyorsan kérünk 40 liter benzint, sürgős!

A kutas kiszolgálja, a két kölyök elrohan a benzinnel, majd 5 perc múlva ismét kérnek 40 litret, a kutas ismét ad, a két gyerek elrohan, 5 perc múlva ismét ott vannak:

– Sürgősen kérünk 40 liter benzint!

– Minek nektek annyi benzin, most jösztek harmadszor? – érdeklődik a kutas.

– Kuss! – szól Móricka! – Gyorsan mert... ! (A vicc poénja a rejtvényben.)

Vízszintes: 1. Lám. 3. Szalonnát főző. 8. Férfinév (október 26.) **9. A vicc poénja.** 11. Nulla. 13. Lángol. 14. Idős bácsi.

Függőleges: 1. Szó szerint elisméltő. 2. Párizs ... egy misét ! (IV. Henrik francia király mondta, amikor áttért a katolikus vallásra.) 3. Az a másik. 4. Beáru. 5. Keresztül. 6. Titok

Pótlásos rejtvény

Egészítsétek ki a hálóban található szavakat elől egy betűvel, az üres négyzetbe írva úgy, hogy ott értelmes, öt-betűs szavak alakuljanak ki, majd olvassátok össze a beírt betűket, felülről lefelé. Jó megoldás esetén egy nemrég elhunyt magyar színész neve a megfejtés!

	O	R	D	A
	T	O	L	L
	A	V	U	L
	M	E	G	A
	I	D	E	G
	S	Z	Á	K
	E	R	E	D
	E	P	E	D
	R	E	D	Ő

ban távozik. **7.** Kezdőpont. **10.** Az Amerikai Egyesült Államok angol rövidítése. **12.** Az alapszála második hangja.

1	2	3	4	5	6	7
8						
9				10		
11		12			13	
14						

Cikk-cakkban

A rejtvénybe csak vízszintesen kell beírni a meghatározásoknak megfelelő szavakat. Ha ezzel kész vagytok, olvassátok össze felülről lefelé a sötét kockákba írt betűket, egy már nem élő, világhírű gitáros neve lesz a megfejtés!

Meghatározások: 1. Fából szobrot készít. 2. Bórt ki-készít. 3. Kenyeret vágó. 4. A vértanúk városának lakója. 5. Megduzzad az ütés helye. 6. Nagymama, becézve. 7. Bízik valamiben. 8. Valaminek a széle. 9. Reszket. 10. Festő eszköze. 11. Döfő. 12. Hibásan jegyzetelő. 13. Nemesfém.

1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					

Keresztrejtvény • FORRAI TIBOR rovata

	Kálium vegyjele	Nagymama németesen	Sóspálcika	Puha fém, rég írtak vele	Nagy Konstantin szülővárosa	Zeneművet megváltoztat	Magyar énekes	Szlovák folyó (ORAVA)	Tonna, röviden	Földbe rejtő	Történetet elmond	Papír széleit!	Kis házikó	Tanít	Méter, röviden
Az első képen látható															
	Számítógép képernyő Ez van a 2. képen								Földre tesz Szakít						Ez van a 3. képen
24 óra				Könnyezés valamért Katonaságot bevégző							Szenvedés Széles csik				
Férfinév					Szöveg írása köre Zorro								Magad Szedi a lábát		
E nap			Nem az Írányába			Halasztás								Mega, röviden Angol fiúnév	
A zsák eleje!		Farakás széleit! Összeadás szava											Cipel		
Nem amaz													Etele, becézve Hazai költő volt (Ferenc)		
Színültig													Táplál		
Kilátásba helyez													Liter röviden Római 6-os Világító dióda		
Vatikán autójele	SZ	Jelenet eleje! Dóf											Áramforrás		
													Indián csónak		
Ruhát hord			Névmás										Angol fiúnév Római 101		Ház vége! Csökkenő szintű
A szélein néz!			Gomba szaporítószerve		Kiló, röviden	Ezüst vegyjele	Lengyel se-fi író volt (LEM)	Annál lejjebb (két szó)	Gyorsan forog	Orvosnál mondjuk					
Állati eredetű ételem				Szeget ütünk vele Kairó lakója									AE Barna bőri nép		
Gabona fajta					Énekes madár Mátka					Olasz autójel Mobilos üzenet		Szülő becézve Regény-szerző			
A pénz vége!		60 perc Nem ez				A vörös bolygó Juttat						Lendület Határozott névelő			
	Papagáj fajta Svéd autójel						Nem bírja a versenyt Kén vegyjele								A sugár jele
A 4. képen látható															

KÓNYA ÉVA

Fél évezred kalapos hölgyei

Lucas Cranach Vénusza mindössze a 16. századi német divat széles karimájú, fehér tollakkal díszített kalapját viseli (*Vénusz és Cupido*, 1509 – részlet)

Lady Georgiana Cavendish a 18. századi angol hölgyek szépségét kiemelő, széles karimájú kalappal (Thomas Gainsborough, 1787)

A szalmakalap a leghasznosabb nyári viselet az ókortól napjainkig (Louise Elisabeth Vigée Lebrun: *Önarckép szalmakalapban*, 1780)

A ruhához illő kalap a 20. század elejéig az utcai viselet elengedhetetlen kiegészítője volt (Pierre Auguste Renoir: *A Saint-Cloud parkban sétáló kék ruhás nő*, 1899)

Utolsó pillantás a tükörbe: megfelelő szögben áll-e a kalap? (Pierre Auguste Renoir: *Kislány virágos kalapban*, 1880)

Henri Matisse festményének nőalakja ragyogó színfoltok sokaságából bontakozik ki (*Kalapos nő*, 1905)

Cimborá

**Rendeld meg
most
a Cimborát
a 2014-2015-ös
tanévre!**

Éves előfizetési díj: 30 lej
(3,75 lej / lapszám)

Az előfizetési díjat két részletben is kifizetheted
(november 25-ig és január 25-ig)

A Cimborá ára nem előfizetőknek:
4 lej / lapszám

Keressd az iskolai terjesztőnél!

**Érdeklődj a 0752062885-ös
telefonszámon!**

Írj a cimboramail@gmail.com címre!

www.cimboranet